

ФОНОСТИЛИСТИЧНІ ЗАСОБИ У ПРОВАНСАЛЬСЬКІЙ ЛІРИЦІ XII СТ.

Борбенчук І.М.

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
borbenchuk.ira@gmail.com*

The paper is focused on phonostylistic organization of poetic language as presented in the works by Provence poets of the XII century, which are traditionally viewed as a cultural phenomenon in European literature. As a result of the study, the author shows that specific musicality of the analyzed poetry contributes to the emergence of rhyme, poetic symmetry and unique poetic patterns that not only convey the ideas, but also affect the emotions of the listener as well as reveal the individual creative potential of poets, praising love, or troubadours.

Key words: *troubadour's poetry, musical means, symmetry, verse pattern.*

Поети Провансу, держави на півдні сучасної Франції у XII ст., своїми творами започаткували не лише куртуазну концепцію життя і кохання, але й відкрили історію європейської авторської поезії. На відміну від фольклорних бардів і рапсодів, саме авторство є тією особливою рисою, яка вирізняє їхню поезію з-поміж інших та задає тон у виборі поетичних засобів, що сприяють її індивідуалізації, своєрідності й популярності.

Коло тем, оспіваних трубадурами, не обмежується коханням і культом прекрасної дами. Картини природи і християнські свята, відданість сеньйору і поетичні дебати, висміювання поетичних суперників та звернення до Бога і святих – ось далеко не повний перелік того, про що говорили провансальські поети у своїх творах. Аналіз особливостей розвитку французької літератури вказує на явище музичної культури внаслідок появи музичних салонів і професійних турнірів, що призвело до професіоналізму музичної культури та формування національних тенденцій. Проникнення реалій музичного життя в поетичні твори та наявність досвіду культурологічної інтерпретації текстів відображають музично-звукове середовище французької культури.

Метою цієї праці є виявлення специфіки фоностилістичних засобів поезій трубадурів як культурного феномена Провансу.

Під час дослідження були розглянуті оригінальні тексти поезій відомих трубадурів, зокрема Бертрана де Борна (бл. 1140 – бл. 1215), П'єра Д'алверни (до 1150 – після 1180), Маркабрю (бл. 1140 – 1185), Пейре Відаля (до 1183 – після 1204), Бернара де Вентадорна (до 1147 – після 1170), Фольке

Марсельського (†1231), графині де Діа (бл. 1160), Пейре Карденаля (1180 – 1278), Жауфре Рюделя (бл. 1125 – 1148) та ін.

Як зауважують психолінгвісти, звучання слова впливає на створення образності, а певна послідовність звуків здатна породжувати страх, навіювати почуття настороження і навіть запалювати пристрасть. Теоретичні дослідження фонетичного рівня мови, закладені у працях таких відомих мовознавців, як В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Л. Щерба та ін., розглядають звуки мовлення як засіб вираження мовних значень лише при поєднанні одного звука з іншим. Уміле використання звуків і їхніх поєднань дає змогу поетам доносити до слухача свої світовідчуття, передавати ідейний задум та впливати на їхні емоції.

При ретельному вивченні поезій трубадурів було з'ясовано, що їй притаманна певна поетична симетрія, яка у поєднанні з римою формує поетичні моделі, слугуючи створенню додаткової образності, своєрідного калейдоскопу картинок, що постають в уяві слухачів. Слід вказати, що рима як одне із відкриттів трубадурів, виконує такі функції:

- підсилює зміст, ідейне та емоційне звучання вірша, оскільки слова, включені в риму, самим своїм місцем у рядку привертають до себе увагу слухача;

- створює багатий звуковий повтор, який посилює музичальність віршованої мови;

- є елементом ритму у віршах, підкреслюючи завершеність кожного віршованого рядка, що є одиницею ритму;

- має композиційне значення, оскільки за допомогою рим віршовані рядки об'єднуються у строфи [2, с. 11].

Симетрія виявляється у гармонійному поєднанні рядків у строфи, строфи – у поетичні вірші. Вона відповідає за композицію в поезії, а її сутністю в поезії є правильний повтор однакових частин.

Так, у сирвенті Бертрана де Вентадорна «*Eram cosselhatz, senhor*» у кожній коблі (кобла – це куплет, що нараховує від 5 до 16 рядків) поруч із внутрішньою римою за схемою **ab ab cc dd** (*senhor* – *s'amor*; *e sen* – *lonjamen*; *vertat* – *privat*; *companho* – *greus nom fo*) широко використовуються й інші форми музичності – співзвучність голосних і приголосних, асонанси й алітерації. Кобли між собою поєднані своєрідним поетичним візерунком за принципом: кожен перший рядок строфи римується з першим рядком наступної, другий – з другим, третій – з третім і т.д. Наприклад:

1 : *senhor* – *error* – *dezonor* – *floor* – *amador* – *plor*;

2 : *sen* – *persamen* – *tota gen* – *no pren* – *defen* – *de cen*;

3 : *s'amor – dolor – pluzor – menor – per paor – gensor*;

4 : *lonjamen – li cossen – sofren – essien – chاوزimen – avinen*;

5 : *vertat – pessat – s'amistat – meitat – grat – membrat*;

6 : *privat – doblat – dezeretat – faldat – forsats – comjat*;

7 : *compranho – cal que no – Deus non do – drut felo – guizerdo – sa faisso*

8 : *nom fo – mo pro – chanso – so pro – perdo – ni no*.

Відповідно, сонорні приголосні [н] і [р] надають твору ритмічності, фонетичної чіткості й твердості, повторення глухого [т] слугує відтворенню певної урочистості, а голосний [о] надає поезії мажорного звучання.

Вірш «**Vers Dieus**» Фольке Марсельського нараховує 5 кобл по 15 рядків, що має і внутрішню риму в кожному куплеті, і риму між коблами. Поетична симетрія досягається автором завдяки анафорі (возвеличенням Господа Бога) та епіфорі («*E l'alaba nos rete / Ans ven bel'e complia*» – «*Зоря не затримується, / А займається, прекрасна і повна*»). Такі поетичні прийоми характерні для сирвент Пейре Карденалья і Жауфре Рюделя.

Симетрія у ліриці графині де Діа підпорядкована римуванню за схемою **aa aa bab**, а кінцевий чотиривірш зі схемою **cddc** є своєрідним підсумком поезій.

У сирвенті «**Be'm platz lo gais temps de Pascor**» Бертрана де Борна оспівано почуття радості в очікуванні Пасхи. Завдяки повторам кожної першої строфи автор звеличує свято й передає свій весняний настрій («*Be'm platz lo gais temps de Pascor*» – «*Мені подобається веселий час Пасхи*»; «*E platz mi quan li corridor...*» – «*І мені подобається, коли дозорні...*»; «*Et altressi'm platz de senho*» – «*І також мені подобається, коли сеньйор...*»).

Аналіз фоностилестичних особливостей поезії трубадурів дозволяє стверджувати, що їм притаманна досконала симетрична віршована форма. Анафора і епіфора є переносною симетрією, що підсилює виразність мови, а рима і повтори розкривають авторський задум та додають творам експресії. Ця поезія, тісно пов'язана з музикою як стильовою домінантою того часу, відображає досягнену провансальськими співцями музичну структуру світобудови.

Література

1. Алисова Т. Б., Плужникова К. Н. Старопровансальский язык и поэзия трубадуров: Учеб. пособ. / Т. Б. Алисова, К. Н. Плужникова. – М. : МАКС Пресс, 2011. – 176 с.
2. Мацько Л. Риторика : Навч. посіб. / Л. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 311 с.
3. www.trobar.org/troubadours